

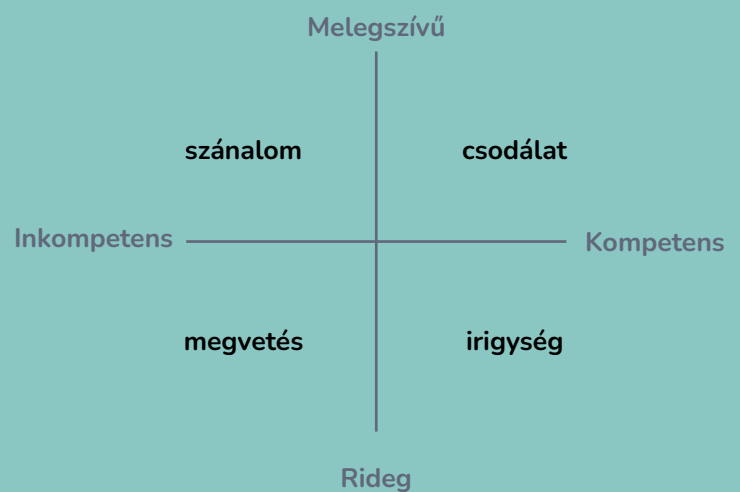
Mit tudunk az antiszemita előítéletek természetéről?

A szociálpszichológiában az elmúlt évtizedekben már elfogadásra került az az állítás, hogy a különböző csoportokkal szembeni előítéletek különböznek egymástól, amely különbözőség azzal van összefüggésben, hogy milyenek látjuk az egyes csoportokat különböző dimenziók mentén. Az egyik ilyen dimenziója az előítéleteknek, amely szerint elhelyezzük az egyes csoportokat, az az ún. **észlelt melegszívűség**, vagyis hogy mennyire tartjuk rokonszenvesnek, barátságosnak, őszintének az adott csoport tagjait. A másik dimenzió pedig az **észlelt kompetencia**, azaz hogy mennyire tartjuk a csoport tagjait intelligensnek, kompetensnek, ambiciózusnak, ami azzal áll összefüggésben, hogy mennyire tiszteljük az adott csoportot¹.

A két dimenzió mentén egy **koordináta-rendszer** rajzolható fel. A különböző csoportok értelemszerűen a koordináta-rendszer bármely pontján elhelyezkedhetnek.

Mind a hazai¹, mind pedig a nemzetközi kutatások² azt mutatják, hogy a zsidókat jellemzően magasra teszik az emberek az észlelt kompetencia skálán, azaz kompetensnek látják őket (a magyar mintán majdnem olyan kompetensnek ítélték őket, mint az orvosokat). Ugyanakkor az észlelt melegszívűség skálán alacsonyabb „pontszámot” kapnak, azaz ridegnek érzékelik a zsidókat.

A magas észlelt kompetencia és az alacsony észlelt melegszívűség együttesen irigységet, illetve az adott csoporttal szemben kulturális vagy gazdasági fenyegetettség érzését idézheti elő². Talán ezzel összefüggésbe hozható az antiszemita összeesküvés-elméletek magas arányú elfogadottsága, amelyek szintén a zsidóság vélt magas kompetenciájáról szólnak.

(Forrás: Szekeres, 2020¹)

Mi a Haver módszertanának alapja?

Az előítéletekkel szemben különböző kezdeményezések léteznek, amelyek az adott csoporttal szemben az elfogadás növelését, az előítéletek prevencióját vagy csökkentését, illetve akár két csoport közötti konfliktus csökkenését tűzik ki célul. Ezeket összefoglaló néven **előítélet-csökkentő vagy preventív intervencióknak** nevezzük.

A Haver módszertana leginkább a **kontaktusalapú előítélet-csökkentő vagy prevenció, ún. intervenció**s kezdeményezések csoportjába tartozik³. A kontaktusalapú hipotézis szerint a csoportok között az előítélet csökkenthető a megfelelő körülmények között zajló interperszonális találkozásokon keresztül⁴. Ezek a körülmények többek között, ha a csoportok státusza egyenlő, ha együttműködésben zajlik a találkozás és az megfelelő, támogató környezetben zajlik.

Ez az az intervenció forma, aminek hatékonyságát talán a legtöbbször vizsgálták, és amellyel kapcsolatosan magyarországi kutatási eredmény is elérhető⁵. Az egyik hazai kutatás, az „Élő Könyvtár” program LMBT- és roma személyekkel kapcsolatos attitűdök gyakorolt hatását vizsgálta⁶, míg a másikon roma és nem roma egyetemisták találkozásának hatását vizsgálták az attitűdök alakulására. Mindkét kutatás eredménye az volt, hogy **a kontaktusalapú intervenció pozitív hatással volt a csoportokkal szembeni attitűd alakulására**. Ugyanakkor azt is megmutatták, hogy ez a típusú intervenció leginkább az észlelt melegszívűség dimenzióban tud kedvező hatást elérni, azaz a rokonszenvet tudja növelni az adott csoport esetében.

A fent leírtak alapján Szekeres Hanna szociálpszichológus is megállapítja, hogy a zsidósággal kapcsolatos előítélet-csökkentő vagy preventív intervencióknál **a hangsúlyt inkább a rokonszenveség növelésére**, mintsem az észlelt kompetencia növelésére kell helyezni. Elmondható, hogy a kontaktusalapú intervenció jó eszköz erre, hiszen tudományosan bizonyított, hogy elsősorban ebben a dimenzióban képes az attitűdök pozitív irányba történő elmozdítására.

A kortárs oktatással (peer education) igyekszünk elérni azt, hogy az iskolai csoportok minél egyenlőbbnek érezzék magukat a Haveros önkéntesekkel, illetve olyan környezetet, légkört próbálunk kialakítani a foglalkozás alatt, ami megfelelő ahhoz, hogy minél kötetlenebbül tudjon a beszélgetés folyama haladni (pl. székeket körbe tesszük, lehet enni-inni, kimenni mosdóba, bátorítjuk őket a véleményük megfogalmazására, nincs jó vagy rossz válasz, stb.). Ezekkel igyekszünk megfelelni azoknak a feltételeknek, amik a kontaktusalapú intervenció esetében annak hatékonyságát még inkább növelik – jóllehet, a legutóbbi kutatások már azt is bebizonyították, hogy a módszer ezen feltételek megléte nélkül is működik⁷. Kutatások alapján az is alátámasztható, hogy az **általános- és középiskolai csoportokban** működnek leghatékonyabban a kontaktusalapú előítélet-csökkentő, illetve preventív intervenciók⁸, ezért is fókuszál a Haver is leginkább erre a korcsoportra.

Amellett, hogy a kontaktusalapú intervenció jelenti módszertanunk alapját, a Haver több intervenciós módszert is alkalmaz. Így például a **sztereotípiák cáfoló intervenció** eszközével is élünk, amelynek lényege, hogy a sztereotípiákkal ellentétes információkat mutatunk meg a zsidósággal kapcsolatban a foglalkozás résztvevői számára. Ez a módszertan szintén bizonyítottan működik az előítéletek kialakulásának megelőzése vagy azok csökkentése terén.

Ez az összefoglaló dr. Szekeres Hanna szociálpszichológus munkáján alapszik, a szöveget ő véleményezte a közzététel előtt, ezúton is köszönjük neki!

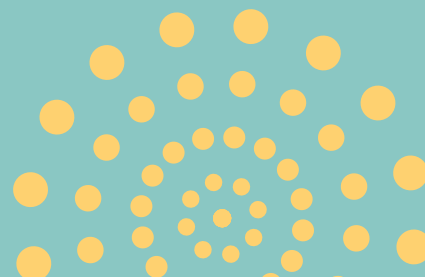
Zsidó identitás, zsidó identitások

A **zsidó identitás** kiemelt jelentőségű fogalom a Haver számára. Egyrészt, mert foglalkozásaink, azon belül különösképpen az Identitás elnevezésű foglalkozásunk leginkább ezt a témát járja körül, másrészt pedig, mert arra törekszünk, hogy önkénteseink minél közelebb kerüljenek saját zsidó identitásukhoz is, mind a foglalkozások tartása, mind pedig a közösségi programjaink segítségével.

Ezért fontosnak tartjuk, hogy meghatározzuk, hogy hogyan tekintünk a zsidó identitásra. Azon definíciókkal értünk leginkább egyet, amely mindenféle **identitáskonstrukciót egy folyamatként értelmez, ami tudatosan vagy tudat alatt, de folyamatosan zajlik minden ember életében**. Ezen értelmezések egy része a zsidó identitást egyfajta fluid identitásnak tekint, ami az életünk során különböző élethelyzetekben és életszakaszokban kontextualizálódik és folyamatosan árnyalódik, formálódik⁹. Ebben az értelemben nem egy fix identitás¹⁰. Az egyén zsidó identitása és egyéb identitásai kölcsönösen befolyásolják egymást, hatnak egymásra. Ez a megközelítés, amely nem egyirányú folyamatként értelmezi a zsidó identitás alakulását, kihívást jelent a zsidó oktatást folytató szervezetek számára, amennyiben ezek alapján nincs lehetőség egységes „recept” alapján megközelíteni a zsidó identitás kérdését, hiszen mindenkinek más és más ennek az egyedi konstrukciónak az összetétele. További probléma, hogy miután kikerülnek a zsidó fiatalok a zsidó formális és informális oktatási rendszerből, sokkal kevesebb lehetőségük adódik identitásuk megélésére, újragondolására⁹.

Úgy gondoljuk, hogy a Haver egyrészt egy olyan **közösséget** kínál zsidó fiatal felnőttek számára, amiben megélhetik zsidó identitásukat és fejleszthetik azt, mind a különböző közösségi események és közös tanulások során, mind pedig a konkrét iskolai foglalkozások alkalmával. A foglalkozásokon a diákokkal való beszélgetés megteremti számukra azt a lehetőséget, hogy a maguk személyes módján fogalmazzák meg saját zsidó identitásukat, ami folyamatos introspekciót, önreflexiót feltételez, és ezáltal az identitás formálódását is lehetővé teszi. Egyes kutatások szerint a definiált kisebbségi identitás csökkenti a pszichológiai distressz kialakulásának esélyét, és **hozzájárul a mentális egészség fenntartásához**¹¹, amely eredményt egy izraeli diákok körében végzett kutatás is megerősített¹². Egy amerikai zsidók körében végzett kutatás továbbá alátámasztotta, hogy akinek erős a csoportthovatartozás érzete, **magasabb lesz az önbecsülése**¹³.

Úgy gondoljuk, hogy a diákok előtt megtartott Haver foglalkozás, és annak keretében a saját identitásról való beszélgetés még inkább erősítheti a fiatalok önbecsülését és önbizalmát.

Forrásjegyzék

- ¹ Szekeres, H. (2020). Kedvelni vagy tisztelni? Az előítéletek csökkentése a melegszívűség és a kompetencia dimenziójában. *Alkalmazott Pszichológia*, 20(4). 123–157.
- ² Fiske, S. T. (2018). Stereotype content. Warmth and competence endure. *Current Directions in Psychological Science*, 27(2). 67–73.
- ³ Félix, A. (2023). Approaches to addressing antisemitism in European P/CVE. Radicalisation Awareness Network. European Commission.
- ⁴ Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Perseus Books, Cambridge, MA.
- ⁵ Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783.
- ⁶ Orosz, G., Bánki, E., Bóthe, B., Tóth-Király, I., Tropp, L. R. (2016). Don't judge a living book by its cover. Effectiveness of the living library intervention in reducing prejudice toward Roma and LGBT people. *Journal of Applied Social Psychology*, 46(9). 510–517.
- ⁷ Bond, J., Dixon, J., Tredoux, C., & Andreouli, E. (2023). The contact hypothesis and the virtual revolution: Does face-to-face interaction remain central to improving intergroup relations?. *PloS one*, 18(12), e0292831.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292831>
- ⁸ Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783.
- ⁹ Blanchard, T. (2002). How to Think About Being Jewish in the Twenty-First Century: A New Model of Jewish Identity Construction. *Journal of Jewish Communal Service*.
https://www.bjpa.org/content/upload/bjpa/how_/HOW%20TO%20THINK%20ABOUT%20BEING%20JEWISH%20IN%20THE%20TWENTY-FIRST%20CENTURY_%20A%20NEW%20MODEL%20OF%20JEWISH%20IDENTITY%20CONSTRUCTION.pdf
- ¹⁰ Charmé, S., Horowitz, B., Hyman, T., & Kress, J. S. (2008). Jewish Identities in Action: An Exploration of Models, Metaphors, and Methods. *Journal of Jewish Education*, 74(2), 115–143. doi:10.1080/1524411080212664
- ¹¹ Brance, K., Chatzimpyros, V., Bentall, RP. (2023). Increased social identification is linked with lower depressive and anxiety symptoms among ethnic minorities and migrants: A systematic review and meta-analysis. *Clin Psychol Rev*. Feb;99:102216. doi: 10.1016/j.cpr.2022.102216. Epub 2022 Nov 2. PMID: 36379127.
- ¹² Savaya, R., Berger, R., Ronen, T. et al. (2023). Social Alienation and Psychological Distress in Israeli Adolescents. *Child Adolesc Soc Work J* 40, 395–408.
- ¹³ Weisskirch, R.S., Kim, S.Y., Schwartz, S. J., Whitbourne, S.K. (2016). The Complexity of Ethnic Identity Among Jewish American Emerging Adults, *Identity*, 16:3, 127–141.

